D•N
5/12 1955

Författare och kritiker

Debatten om litteraturkritik på Fritt Forum häromdagen och de följande intervjuerna i Dagens Nyheter tar upp en rad gamla och ändå ständigt nya frågor. Hur skriver våra kritiker i jämförelse med utländets, hur bör de skriva, hur skall hela recensionsväsendet ordnas? Låt oss stanna vid några av de framförda synpunkterna och söka i någon mån hysa ekvationen.

Det har sagts att det litterära klimatet är kärvt i Sverige, att kritikerna är hårda. Den som några år följt med recensionerna i en del svenska och utländska publikationer kan inte gärna gå med på det omdömet. Intryckel — något mer än ett allmänt intryck kan knappast redovisas — är snarast det motsatta. Fruktan för att avskräcka nybörjare som möjligen kan ha någon talang tycks vara stor både hos förlagsfolk och kritiker; de anmälningar som finner ett löfte för framtiden även i det obetydliga och onjutbara är talrika. Genförfarningarna är hos oss vara relativt vanliga; till den svenska kritikens svagheter hör väl de många recensioner i vilka anmälaren säker efter tillräckligt våldsamma uttryck för sin besvärdan. Under denna höst har åtminstone ett tjugutal böcker hos flera recensenter framkallat dylika utbrott. Vi har haft kritiker hos vilka man trott sig spåra systematisk illvilja och gladje att göra ned, men för närvarande arbetar ingen i denna ruskiga och roande genre.

Kritikerna får inte skriva för reklamen, heter det. Men hur skulle de kunna undgå att tänka på den? Är man förfjust i en bok, vill man att den skall läsas och formulerar en eller ett par satser som kan bli gott underlag för annonser; det är en självfallen konsekvens av medvetenheten om hur det går till. Kritikerna skall inte sätta betyg, säga det också. Men vad innebär ett val mellan omdömen annat än en något invecklad betygsättning, och meningen är väl dock att förmedla kritikerns omdöme till läsaren. Kritikerna skall inte räkskälla, är en tredje fingervisning. Ordet skall är ju otrevligt, men när man finner en bok dålig eller olaslig bör det sägas ifrån — denna Viveka Heymans sats tycks de flesta kritiker dess bättre ännu hålla på. "Hur autonomderligt mycket tråkigare skulle inte kulturisdorna i pressen bli om alla dess skribenter bemådade sig om att lägga band på varje spontan illska eller irritation, för att i stället meddela sina kommentarer under en mask av högaktningsfull ålskvärdhet" (Alex Ljindström).

Knut Jaensson förklarar att recensioner inte bör skrivas av vänner eller ovänner. Naturligtvis har han rätt i att detta är efterstävansvärt. Men det är, om vänskap och ovänskap tas i vardaglig, vid betydelse, ett ouppnåeligt ideal. I vårt lilla land känner de flesta kritiker och författare många, kanske flertalet, av sina kolleger på samma plan och inom samma arbetsområde; det är folk med temperament, och efter några sammantträffanden kan uttpräglad sympati eller antipati uppstå. För övrigt är en enda recension tillräcklig för att framkalla vänskap eller ovänskap. Berömmet liksom kritiken blir ett band mellan anmälaren och författaren — men det går inte att anskaffa ständigt nya recensenter. Att avgöra vem som skall skriva om en bok är teoretiskt ett nästan olöslig problem: inte närmare vänskap eller aggression, politisk och religiös bakgrunden och det sociala verklighetsunderlaget inte närmare berörn. Det vore roligt om tidningarna hade särskilda artiklar om åtminstone några idéerna i Eyvind Johnsons eller Gunnar Ekeloefs böcker i höst eller om det Norrland som skildras av Sara Lidman och Lars Ahlin. På den vägen skulle Margit Abenius krav på förtöpande debatt kring märkliga böcker bli tillgodosett. Litteraturkritiken kan inte utföra den sovring som bör den historiska överblicken till, men den kan mer än nu sker egga läsarna att stanna vid de stora böckerna.

Kupphöst i Brasilien

"Konstitutionell intill medvetslöshet" var ett uttryck som på sin tid präglades av Axel Brusewitz. Det kan tillämpas på de kretsar som nu har makten i Brasilien och som försatt sig själva och landet i en situation som är paradoxal till övermått också i Latinamerika. Med kort mellanrum har dessa kretsar två gånger satt författningen ur spel för att skydda författningen och därigenom räkat i den situationen att de åtmnar vägen till makten just för de politiker som många av dem betraktar med djup misstro.

Historien började med president Vargas självmord i augusti förra året. Vargas politik bade socials och ekonomiska likheter med Peróns diktatur i Argentina: båda lyckades genom storslagna löften om social rättvisa att vinna arbetarnas politiska stöd, och båda åstadkom genom dekret om lönehöjningar utan hänsyn till ekonomiska realiteter en galopperande inflation och skärpta klasstmotsättningar. Med Vargas självmord avbröts denna politik i Brasilien: makten övertogs av konservativa politiker, godkända av armén, och med den bedrägliga men obetydliga förre vicepresidenten Café som statschef.

Vid presidentvalen i oktober detta år ställdes dessa konservativa politiker inför det avgörande provet. De gick till verket med misströsten — de Vargastrogna elementen ställde upp förre guvernören Juscelino Kubitschek som presidentkandidat och Vargas förre arbetsminister João Goulart som assiprant på vicepresidentposten. De betraktades som en svår-slagbar kombination och vann en knapp seger vid valen. Rykten började gå att militärerna planerade en kupp för att hindra att Kubitschek tillträdde sitt ämbete den 31 januari 1956, och ryktena fick näring av att höga militärer offentligt yrkade på en dylik aktion.

I början av november blev krisen akut. President Café tvingades dra sig tillbaka i förtid sedan han drabbats av en hjärtattack, och hans ämbete övertogs författningsenligt av deputeradekammarens talman Carlos Luz. Denne betraktades som anhängare av en kupp. De konservativa behärskade marin- och flygministerierna, men arméministern, general Lott, avvisade bestämt de konservativas planer och valde att själv slå till först för att säkra Kubitscheks maktlillträde. På hans order omringade enheter ur armén presidentpalatset i Rio de Janeiro och tvingade fungerande presidenten Luz att avgå. Kongressen sammankallades, avsatte Luz och utsåg till hans efterträdare senatens talman Nereu Ramos.

Men tio dagar senare tillspetsades situationen på nytt. President Café förklarade att han var stark nog att återta sitt ämbete. General Lott befarade att motsidan på nytt skulle få övertaget, och för andra gången satte han författningen ur spel genom en preventivkupp. President Café sattes i husarrest, och kongressen beslöt efter en stormig debatt att etablera sig som medicinsk auktoritet genom att förklara att Café ämna inte var i stånd att överta statsrodret. Café förklarade i högsta domstolen, men motsidan svarade med att i kongressen trumfa igenom ett beslut om 30 dagars belägringstillstånd, varigenom domstolarna berövas möjlighet att upphäva författningsstridiga åtgärder.

De senaste veckornas palatskupper i Rio de Janeiro har av allt att döma jämnat vägen för Kubitscheks maktövertagande i januari. Men priset har varit högt: grundlagen har åsidosatts, och militärens både av tradition och författning ädlda ställning som demokratins försvarare har underminerats; stora grupper av det högre militärbefälet betraktar det planerade regimskiftet med avsmak. De som fogat sig i general Lotts manövrer har av allt att döma gjort det i medvetande om att Brasilien eljest riskerade en ännu allvarligare kris än den landet nu gått igenom.

Mycket skall hända på skolfrågans område

de närmaste veckorna. En hel rad utredningar och förslag väntas, och det anför ecklesiastikministern som bevis för regeringens osvälliga omsorger, dess "intensiva intresse" för undervisningsväsendet. Det hade varit bra mycket bättre om denna omvärmnad tagit sig uttryck på ett tidigare stadium, så att vi sluppit ifrån det nuvarande ryddiget med anspråk på skolan som endast med största svårighet kan uppfyllas och med utredningar, som blir färdiga långt senare än de borde ha blivit, främst därför att de inledats alltför sent. Den sortens planering är ingenting att berömma sig av. Den visar kanske på intresse för dessa problem tidigare har varit förstrött och slappt.

Ett försjon tahar så väckert om att "det är ytterligt viktigt" att efter realskoleutredningens offentliggörande i december överångstiderna skolformerna bringas närmare sin lösning nästa riksdag. Ja, det är nödvändigt. Skolmyndigheterna måste veta vad de har att hålla sig till: beträffande lokaler, tjänstföring, proviserska anordningar — vad som är tillåtet och inte tillåtet. Det skulle behövas snabbt besked, men det bästa man kan ställa i utsikt är underhandsorientering någon gång på vårvintern. Realskoleutredet liksom flera andra skolproblem illustrerar hur svåra reformfrågor icke skall handläggas.

PRESSGRANNAR

Det radikala partiet i Danmark har fått berörn i Moskvaradion för att flera av den ledande personer krävt brytning med Atlantpakten och återgång till neutralitetspolitiken. Ett litet lands säkerhetsproblem löses bäst på det sättet, försäkrar den tyske radiomannen. Det är så enkelt. "Man bör vara klar över att ett land som önskar föra en neutral politik har rätt att när som helst kräva garantier för sin säkerhet av stormakterna och att det är stormakternas plikt att tillmötesgå sådana fordringar; en neutralitet som garanteras av stormakterna kommer självklara att garanteras varje lands säkerhet."

De små länderna har flera erfarenheter av värdet av sådana anbud. De baltiska staterna blev riktigt begåvade med ryska utfästelser, och Danmark liksom de andra skandinaviska staterna mottog från Hitler ett vackert anbud, erinrar Berlingska Tidende (lib):

Det nazistiske Tyskland udstedte med stund Haand Garantierklæringer i Øst og Vest. Danmark var paa et "Tidspunkt, da P. Munch havde Ledelsen af Landets Udenrigspolitik suverænt i sin Haand, det eneste nordiske Land, der indtog en Ikke-Angrebspagt med Tyskland. Vi skulde, hurtigt opleve, hvad dette Stykke Papir var værd.

Der vil i en fremtidig Krig intet Neutralitetsbegreb findes, erklærede nylig den norske Udenrigsminister. Det dumke Folk vil sunde denne Kendgerning hellere end at lytte til et Parti, hvis forvarsr- og udenrigspolitiske Omdomme har været Landet en saa dyr Lære.

Kompromissen om priskontrollen och prisövervakningen har tills vidare huvudsäkligen kommenterats i Stockholmstidningar. Betänkandet får ett välvilligt första mottagande — välvilligt men försiktigt. Svenska Dagbladet (h) påpekar att det finns flera kautschukparagrafer, bland annat om "skadlig verkan" av konkurrensbegränsning, alltså även utan kartellförfarande. I en sådan formulering kan inlägges vad näringsfrihetsrådet för ögonblicket tycker och tänker:

Vid normala förhållanden bör man, säger kommittén, helt bygga på principen om konkurrensens som prisregulator. I denna alutsats kan man helhjärtat instämma. Men därav följer icke att en utbyggnad av kartellagen samtidigt kan anses påkallad. Orättvisan mot näringslivet och näringsidkarna, stora eller små företagare, blir icke mindre av att konkurrensbegränsningarna inom arbetsmarknaden alltfort skola stå utanför varje insyn och granskning.

Morgon-Tidningen (s) uppskattar särskilt att den tillfälliga prisregleringslagen ger regeringen möjlighet att sätta en sedvanlig priskontroll i kraft vid "betydande fara för allvarlig stegring av allmänna prisläget":

En svårighet, som ofta vidlider lagstiftning av beredskapskaraktär, är, att när sådan lag sättes i kraft måste först den personuppgiftion hyggas upp, som skall handlas lagens tillämpning. Betydligt lättare i det här sammanhanget är därför, att det redan under "normala tider" finns en apparat, som kan användas då den allmänna prisregeringslagen sättes i kraft.

Siffran 90 personer på pris- och kartellbyrån är en från början hårt pressad siffra, och ytterligare nedpressning på den punkten kan endast gå ut över det nya organisationens möjligheter att på tillfredsställande sätt ur konsumentsynpunkt sköta sina arbetsuppgifter.

Vi får väl så småningom se, hur det här försöket utfaller. Om det finns ett verkanit intresse att undamröja samhällsskadliga konkurrensinskränkningar och hämska systemet med privat centraldirigering av detaljhandelns priser genom riktprislistor och om man i stället vill tillåta att en hård och effektiv konkurrens premar kostnader och priser, på de det möjligt att relativt lång tid kommer att förbliva, finnas den lämpliga prisregleringslagen behöver sättas i kraft.

Något skall det väl betyda att utredningsmännens förslag är enhälligt. Såväl näringslivets som konsumenternas organisationer står bakom uppgörelsen och är väl förklarade att hjälpa till i fortsättningen.

En Saltsjöbadskonferens mellan arbetarnas fackliga ledare och arbetsgivarnas — en intressant tanke, säger Arbetarbladet (s), som emellertid later det vara en öppen fråga om LO-ledningen accepterar denna gång. Tidpunkten är nämligen diskutabel:

Nästa år har LO kongress, och debatten är det valle. Säkert främjar inte klimatet för saltsjöbadsförhandlingar. Nytt folk väntas i LO:s ledning, och de har ofta nya idéer. Detta talar med tidiga överläggningar i Saltsjöbaden, men inte mot tanken på sådana. De skulle säkert föras i den anda, förhoppningsvis anda som präglar arbetsmarknadens tungviktare. Och för den själva och hela samhället vore det välgörande om bidrag kunde erhållas till lösningen av vårt allt överskuggande samhällsekonomiska problem: hur den falla sysselsättningen skall kunna förenas med ett fast penningvärde.

Sträng föreslår skattesänkning

Om inget oförutsett inträffar kommer regeringen att för vårriksdagen framlägga förslag om en skattesänkning, enligt vad finansminister Sträng omtalar på Örebro-Kurirens förfrågan. Finansministerns proposition skall grunda sig på det förslag som 1955 års statsskatterevision kommer att lämna i mitten av december.

Missnöjda småbrukare klagar hos regeringen

Lönsnnbnden för Sveriges småbrukares riksorganisation beslöt vid en organisations- och priskonferens i Hässleholm på söndagen att i en skrivelse till regeringen **protestera mot en del förhållanden** som missgynnar småbrukarna.

I skrivelsen framhålles att potatis importeras innan landets tillgångar inventerats samt att handelsavsenen på såväl potatis som grönsaker är alltför hög. Vidare ensar man att fördrynade påtagor av statsmakterna pålagoa kraftfodret samt att sockerbetorna inte prissättes så att odlingen blir lönsam och blir av sådan omfattning att landets sockerkonsumtion täckes. Riksförbundet anser att organisationen bör få en representant vid prisförhandlingarna om jordbruksprodukterna.

(TT, Hässleholm.)

ETT NONSTOPTAL i 133 timmar har hållit av en bilsäljare Kevin Sheeman, som därmed satt nytt rekord i maratontalande. Det tidigare rekordet innehades av en ryss på 131 timmar. Kevin, som avslutade sitt tal på lördagskvällen, höll föredrag hela veckan igenom till besökare på en dansbotal om diverse ämnen från kärlek till ericket. Vid sin sida hade han en likare, en sjuksköterska och en talpedagog. Kevin höll sig i form med 20 koppar te och 120 cigaretter om dagen.

Slagsmål på spår vållade SS-stopp

Två ynglingars slagsmål på söndagskvällen på spårvägsspåren vid Svandammsplan i Stockholm utvecklades till ett "sexmannaslagsmål" med en spårvagnsförare och konduktör bland de agerande och orskade ett nästan halvtimmeslångt stopp på linje 14.

När radiopolisen kom till platsen lyckades de ynglingar som varit det direkta upphovet till slagsmålet smita, medan två andra ynglingar fördes till polisstationen.

När en spårvagn på linje 14 på väg mot centrum kom till Svandammsplan tvingades föraren stanna vagnen, emedan två ynglingar i 14—16-årsåldern låg på spåren och slogs. Föraren gick ut för att uppmana slagskämparna att sluta eller åtminstone flytta sig från spåren, men då vände sig bägge antagonisterna gemensamt mot föraren. Konduktören larmade polisen och skyndade sedan till förarens hjälp.

Två passerande ynglingar missuppfattade — enligt vad de senare uppgav för polisen — situationen och ingrep i striden för att "hjälpa grabbarna mot spårvägsmännen".

Spårvägen fick sätta in två extrabussar och ett extra spårvägståg för att klara passagerarsnabpningen.

Rånaren gör medgivanden

Den för rånet i Hägersten gripne diversearbetaren Evert Westerlund förk vid förhören på kriminalen i

Stockholm på söndagen göra en rad medgivanden, som definitivt binder honom vid rånet på Aldringen. Ännu är det åtskilligt som går inåt i hans och utfrots berättelser, men man räknar med att de fortsatta förhören på måndagen ytterligare skall binda honom vid brottet. Målet har lottats på stadsfiskal Carl Göstu Tisell.

DAGENS NYHETER

TEGELSACKEN, STOCKHOLM 1
Telefon: 22 40 00
(för riksanslutn: 22 40 20
Telegramadress: Dagenyheter
Postgir 1 9816 (för annonser)
samtaxe 1 057 (för prenumeration)

Chefredaktör: Herbert Tingsten
(Träffas skriftligt kl. 13.30—14.30)
Politisk huvudredaktör:
Leif Kihlberg
Redaktionschef och ansvarig utgivare: Sten Rudmen

Dagens Nyheters Aktiebolag:
Verkst. direktör: Helge Hultbera

PRENUMERATIONSPRISER
A — Stockholmsupplagan
inne-Stockholm, övriga tidningsområde landet

Månad ..... kr.	6:75	6:25
Kvartal ..... kr.	19:75	18:25
Halvår ..... kr.	39:—	36:—
Helår ..... kr.	78:—	72:—

ANNONSPRISLISTA
daterad 1/2 1955 tillhandahålles på begäran.

Från början av 30044

Dagens Nyheters tryckeri, Stockholm 1955

AKTIEBOLAGET
SVENSKA HANDELSBANKEN
nyemission 1955.

Aktieboven till de nya stamaktierna i banken, som utgivits i samband med övertagandet av Inteckningsbankens bankrörelse, föreligga nu fördiga och utlämnas vid huvudkontoret, Värdepappersexpeditionen, Arsenalsgatan 11, Stockholm, i utbyte mot behörigen kvitterade interimsbevis.

Interimsbevisen kunna även inlämnas till något av bankens övriga kontor, som utan kostnad för aktieägaren ombesörjer utbytet mot nya aktiebrev.

Stockholm i december 1955.

AKTIEBOLAGET SVENSKA HANDELSBANKEN

FÖRFALLNA RÄNTEKUPONGER TILL FÖLJANDE LÅN
Inlösas hos samtliga våra kontor fr. o. m. resp. förfallodagar den 5 och 10 december 1955:

Stockholms Stads	3 % lån av 5/6 1950
Stockholms Stads	4½ % lån av 10/6 1955
Kvarnen Aktiebolags	3½% lån av 10/12 1953
Svenska Statens	3½ % lån av 10/12 1950

STOCKHOLMS ENSKILDA BANK
Grundad 1856

— Så där har aldrig nån människa talat till mej, anmärkte Molotov.

— Ja, hlli och vuxna vi har lovat, så är det ingen som gör det i fortsättningen! replikerade jag ...

President Trumans memoarer

Del 1

AVGÖRANDENAS ÅR

Unikt illustrerade
34:—, inb. 39:50

Öppna — Angelägna
Dramatiska

BONNIERS

ALSTERMO
Resans A och O i Alstermo
Alstermo vacker finns i varuhus, rask- och skoperingsaffärer
För återförsäljare avdelningskontor i STOCKHOLM tel 22 88 40
GÖTEBORG tel 13 19 15 - MALMÖ tel 93 47 65 - NORRKÖPING tel 21 149

Se här på priserna.

Modell	Längd cm	Riktpris	Rods	Tvärr	Hål	Bygel	Klo	Pryttn
Beauty-väskan	55	39:—			X	X	X	
Expander	2 delar	28:—			X	X		X
Femina	53	30:—			X		X	
Hattask	57	9:50	X	X	X		X	
Baby-Beauty-Box	29	7:50			X		X	
Olympia	1 del	31:—			X			
Rondo	3 delar	fr. 21:50			X			X

ALSTERMO BOLAGET AB • NORRTÄLJE • SID 2

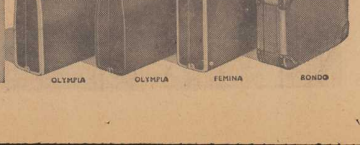

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.